

Tvaraus verslo žodynas

2023 Kovas | pirmas leidimas

Parengė

LIETUVOS ATSAKINGO
VERSLO ASOCIACIJA

Anglies dioksido išmetimai
Anglies dioksido kaina
Anglies dioksido kreditai
Anglies dioksido saugyklos
Anglies pašalinimas ir saugojimas
Anglies pėdsakas
Anglies pėdsako kompensavimas
Anglies užrakinimas
Aplinkosaugos vadybos sistemos
Atsinaujinantys išteklių
Atkūrimas
Atsargumo principas
Atsekamumas
Biologinė įvairovė
CO₂ ekvivalentas (CO₂e)
Dalijimosi ekonomika
Darnaus vystymosi tikslai
Darnus vystymasis
Dvigubas reikšmingumas
Ekologinė/gamtinė regeneracija
Ekologinis pėdsakas
Ekosisteminės paslaugos
Ekosistemos
ESG – aplinkosaugos, socialiniai ir valdysenos veiksniai
ESG reitingai
Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATL PS)
Finansinis reikšmingumas
Gamtiniais principais grįsti sprendimai
Gamtinis kapitalas
Gyvavimo ciklo vertinimas
Įmonių socialinė atsakomybė
Išsamus patikrinimas
Išsamus patikrinimas žmogaus teisių srityje
Klimato kaita
Klimato kaitos švelninimas
Klimato rizika
Mėlynoji ekonomika
Modernioji vergystė
Mokslu grįsti tikslai
Neatsinaujinantys išteklių
Neigiamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų balansas
Netiesioginė diskriminacija
Netiesioginės ŠESD emisijos (2 apimtis)
Netiesioginės ŠESD emisijos (3 apimtis)
Netiesioginis poveikis
Nualintos ekosistemos
Nulinio lygio tikslai
Nulinių emisijų balansas
Nuo lopšio iki lopšio
Planetos ribos
Poveikis
Prisitaikymas prie klimato kaitos
Priverstinis darbas
Sąmoningas vartojimas
Skaidrumas
Socialinis dialogas
Socialinis kapitalas
Spurgos ekonomika
Su klimatu susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupė
Suinteresuotosios šalys
Šiltnamio efektą sukeliančios dujos (ŠESD)
Taksonomija
Tiekimo grandinė
Tiesioginė diskriminacija
Tiesioginės ŠESD emisijos (1 sritis)
Triguba atskaitomybė
Tvarieji finansai
Tvarumo ataskaitų teikimo direktyva
Tvarus verslas
Uždarytos šiltnamio efektą sukeliančios dujos (ŠESD)
Valdysena
Verslo etika
Vertės grandinė
Vidinė anglies dioksido kaina
Vyriausias tvarumo specialistas
Žalioji smegenų plovimas/ ekomanipuliacijos
Žalieji finansai / Klimato finansai
Žalioji ekonomika
Žiedinė ekonomika
Carbon emissions
Carbon price
Carbon credit
Carbon sink
Carbon capture, use and storage (CCS)
Carbon footprint

Carbon offsetting
Carbon storage
Environmental management systems
Renewable resources
Remedy/remediation
Precautionary Principle
Traceability
Biodiversity
CO₂ equivalent (CO₂e)
Sharing economy
SDGs (Sustainable Development Goals)
Sustainable development
Double materiality
Ecological or nature regeneration
Ecological footprint
Ecosystem services
Ecosystems
ESG (Environment, Social, Governance)
ESG Ratings and Rankings
Emissions Trading Scheme (ETS)
Financial materiality
Nature-based solutions
Natural Capital
Life-Cycle Assessment
Corporate Social Responsibility (CSR)
Due diligence
Human rights due diligence
Climate change
Climate change mitigation
Climate Risk
Blue Economy
Modern slavery
Science-Based Targets
Non-renewable resources
Carbon negative
Indirect discrimination
Indirect GHG emissions (Scope 2)
Indirect GHG emissions (Scope 3)
Indirect impact
Degraded ecosystem
Net-zero target
Net-zero

Cradle-to-Cradle
Planetary boundaries
Impact
Climate change adaptation
Forced labour
Conscious consumerism
Transparency
Social dialogue
Social capital
Doughnut economics
Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)
Stakeholder(s)
Greenhouse Gas (GHG)
Taxonomy
Supply chain
Direct discrimination
Direct GHG emissions (Scope 1)
Triple bottom line
Sustainable Finance
Corporate Social Responsibility Directive
Sustainable business
Locked-in GHG emissions
Governance
Business Ethics
Value chain
Internal carbon price
Chief Sustainability Officer (CSO)
Greenwashing
Green finance / Climate finance
Green Economy
Circular Economy

Anglies dioksido išmetimai

Carbon emissions

Anglies dioksidas (CO₂) priskiriamas šiltnamio efektą sukeliančioms dujoms. Tai bespalvės, bekvapės, nekenksmingos žmonėms dujos, kurios susiformuoja degimo proceso metu, taip pat gyvuose organizmuose.

Šių dujų išmetimai reiškia jų išmetimą į atmosferą per tam tikrą laiką (pavyzdžiui nuo pramonės perversmo iki XXI a. pradžios). Didžiausios CO₂ emisijos susidaro deginant iškastinį kurą, taip pat tam tikrose pramonės šakose, pvz. plieno, cemento gamyboje.

Anglies dioksido kaina

Carbon price

Mechanizmas kuris nustato šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijų, konvertuotų į anglies dioksidą (CO₂), kainą.

Anglies dioksido kreditai

Carbon credit

Ekonominė priemonė, kuri padeda kontroliuoti anglies dioksido išmetimą. Tai konvertuojamas ir perleidžiamas instrumentas, nusakantis sumažintų, išvengtų arba pašalintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį per tam tikrus projektus ar veiklas, patvirtintas kokybės standartais.

Anglies dioksido saugyklos

Carbon sink

Mišakai ir kitos ekosistemos, kurios sugeria anglies dioksido dujas iš atmosferos, taip sumažindamos jų neigiamą poveikį klimatui.

Anglies pašalinimas ir saugojimas

Carbon capture, use and storage (CCS)

Procesas, kurio metu anglies dioksidas technologijų pagalba yra surenkamas ir laikomas po žeme arba panaudojamas.

Anglies pėdsakas

Carbon footprint

Terminas, naudojamas apibūdinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį kurį savo veiksmais išmeta produktas ar paslauga, individas, organizacija ir pan. Dažniausiai matuojamas CO₂ ekvivalentu.

Anglies pėdsako kompensavimas

Carbon offsetting

Bet kokia veikla, kuri sumažina bendrą šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, pavyzdžiui įgyvendinant išmetamųjų teršalų mažinimo projektus (pastatų energinio efektyvumo didinimas, miškų ar kitų ekosistemų atkūrimas siekiant padidinti CO₂ absorbcijos laipsnį) arba naudojantis anglies dioksido prekybos sistemomis (Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimai).

Anglies užrakinimas

Carbon storage

Metodai pašalinti dėl žmogaus veiklos į atmosferą išmestas šiltnamio efektą sukeliančias dujas, įskaitant tiek natūralius (miškų sodinimas, pelkių atstatymas), tiek inžinerijos pagalba sukurtus būdus (anglies surinkimas ir saugojimas).

Aplinkosaugos vadybos sistemos

Environmental management systems

Procesai ir praktikos kurios leidžia įmonėms sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Dažniausiai naudojami Tarptautinės Standartizacijos Organizacijos sukurtas ISO 14001 standartas, Europos Sąjungos EMAS sertifikavimas.

Atsinaujinantys išteklių

Renewable resources

Energijos išteklių gamtoje, kurių atsiradimą ir atsinaujinimą nulemia gamtos vyksmai: saulės šviesa, vėjas, upių tekėjimas, jūrų bangavimas, potvyniai ir atoslūgiai, biomasės augimas, geoterminė energija.

Atkūrimas

Remedy/remediation

Būdai suvaldyti neigiamo poveikio aplinkai ar žmonėms padarinius. Pavyzdžiui, finansinis arba nefinansinis kompensavimas, žalos prevencijos įvedimas, įvairios baudos (baudžiamosios, administracinės), taip pat gamtos atkūrimas.

Atsargumo principas

Precautionary Principle

Jeigu gaminyje ar procesas gali kelti pavojų žmonių, gyvūnų ar augalų sveikatai, tačiau moksliniai duomenys to pilnai nepagrindžia, tada visa atsakomybė ir įrodymas, kad pavojaus nėra, tenka įgyvendinančiai organizacijai ar įmonei.

Atsekamumas

Traceability

Tai galimybė sekti visą produkto istoriją, t. y. tiekimo grandinę nuo žaliavos išgavimo iki gyvavimo ciklo pabaigos, taip pat ir sudėtinių dalių kilmę. Taip siekiama užtikrinti, kad galutinis produktas atitiktų deklaruojamus tvarumo standartus (ekonominius, socialinius, aplinkosauginius).

Biologinė įvairovė

Biodiversity

Gyvųjų organizmų (žmonių, gyvūnų, augalų, bakterijų, grybų), sausumos, gėlyjū, jūrinių ir kitų vandens ekosistemų, ekologinių kompleksų įvairovė.

CO₂ ekvivalentas (CO₂e)

CO₂ equivalent (CO₂e)

Visuotinis išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio matavimo vienetas, kuris apima visų šiltnamio efektą sukeliančių dujų vertes pagal jų atmosferos šildymo potencialą. Bazinės vertės dauginamos iš atitinkamo indekso (šildymo potencialo) ir taip sulyginamos su anglies dioksido šildymo efektu.

Dalijimosi ekonomika

Sharing economy

Ekonominės veiklos forma, kurioje vartotojai renkasi vietines paslaugas ir daiktus, kuriais galima dalintis su kitais, t.y. neįsigyja daiktų ar paslaugų, o nuomojasi, keičiasi.

Darnaus vystymosi tikslai

SDGs (Sustainable Development Goals)

17 tarptautinių tikslų su 169 uždaviniais, kuriuos įsipareigojo įgyvendinti 193 Jungtinių tautų šalys narės. Tikslai siekia apjungti pasaulio pastangas panaikinti skurdą, nutraukti badą ir pasiekti klimato įsipareigojimus kurie padėtų sustabdyti klimato kaitą.

Darnus vystymasis

Sustainable development

Jungtinių Tautų Generalinei Asamblėjai pateiktoje 1987 m. Brundlandt ataskaitoje, **darnus vystymasis** – tai vystymasis, atitinkantis dabarties poreikius ir nesumažinantis ateities kartų galimybių tenkinti savo poreikius.

Darnaus vystymosi koncepcija siekiama užtikrinti visų žmonių socialinę gerovę, neperžengiant planetos galimybių ribų. Socialiniai, ekonominiai ir aplinkos apsaugos tikslai yra persipynę ir vienas kitą papildantys.

Dvigubas reikšmingumas

Double materiality

Organizacijos tvarumo vertinimas iš dviejų perspektyvų:

- 1) poveikio, kurį įmonė daro aplinkai, žmonėms ar kt.
- 2) kaip įmonė yra veikiama (pvz., kokį poveikį įmonei daro klimato kaita).

Ekologinė/gamtinė regeneracija

Ecological or nature regeneration

Ekologinės pusiausvyros ir bioįvairovės atstatymas, skatinant ir palaikant natūralius gamtos procesus.

Ekologinis pėdsakas

Ecological footprint

Matavimo vienetas, kuris yra naudojamas lyginti žmonių poreikius su planetos Žemės sugebėjimu atsinaujinti. Matas parodo, kiek biologiškai produktyvios žemės ir jūros ploto reikia, kad būtų atnaujinti žmonių sunaudoti išteklių ir kad būtų sunaudotos arba neutralizuotos atitinkamos atliekos.

Ekosisteminės paslaugos

Ecosystem services

Gamtos teikiama tiesioginė ir netiesioginė nauda žmogaus ir visuomenės gerovei, sveikatai, ekonomikai.

Ekosistemos

Ecosystems

Bendras organizmų ir jų neorganinės aplinkos kompleksas. Ekosistemoje atsiranda dinamiška tarpusavio priklausomumo ir poveikio struktūra, kuri, nepaisant svyravimų populiacijoje bei kitų trikdančių veiksnių, paprastai išlaiko pusiausvyrą.

ESG – aplinkosaugos, socialiniai ir valdysenos veiksniai

ESG (Environment, Social, Governance)

Terminas, apibrėžiantis tris pagrindinius įmonių tvarumo faktorius – aplinkos, socialinius ir valdysenos.

Šis terminas dažnai naudojamas institucinių ir privačių investuotojų bendruomenėse, kartais naudojamas apibūdinant įmonių darnaus vystymosi potencialą.

ESG reitingai

ESG Ratings and Rankings

Matavimo vienetas, kuriuo naudojantis galima palyginti įmonių ar organizacijų ilgalaikius įsipareigojimus tvarumo srityje, tai ypač aktualu investuotojams.

Kai kurios ESG vertinimo bendrovės (pvz. MSCI, Sustainalytics) orientuojasi į rizikas. Tačiau, pastaruoju metu būtent ESG rizikos vertinimai susilaukia nemažai kritikos dėl jų netikslumo, kadangi, netgi tos pačios įmonės rezultatai dažnai žymiai skiriasi tarp skirtingų vertinimo agentūrų.

Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATL PS)

Emissions Trading Scheme (ETS)

Tai ES mechanizmas, kuriuo siekiama mažinti į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį. Ši sistema skatina joje dalyvaujančius veiklos vykdytojus mažinti į atmosferą išmetamųjų ŠESD kiekį nustatydamas kainą už emisijų pirkimą (ar pardavimą).

Kiekvienas veiklos vykdytojas savarankiškai sprendžia, koku mastu įgyvendinti aplinkosaugines priemones ir kiek pirkti trūkstamų ATL, tokiu būdu netiesiogiai remiant tokių priemonių įgyvendinimą kitose ES ATL PS dalyvaujančiose įmonėse. Sprendimą diegti ŠESD mažinimo priemones dažniausiai sąlygoja ATL rinkoje kaina, o sistemos lankstumas užtikrina, kad emisijos būtų mažinamos būtent ten ir tokiais metodais, kur šis mažinimas reikalauja mažiausiai sąnaudų. Tokiu būdu norimas globalus aplinkosauginis rezultatas yra užtikrinamas su kiek įmanoma mažesniais ekonominiais kaštais.

Finansinis reikšmingumas

Financial materiality

Tai atvejai ar veiksmai, kurie sukelia arba gali sukelti tam tikras finansines rizikas įmonei ar organizacijai.

Gamtiniais principais grįsti sprendimai

Nature-based solutions

Veiksmai, kuriuos įkvepia ir palaiko gamta, kurie yra ne tik ekonomiškai bet ir tuo pat metu teikia ekologinę, socialinę ir ekonominę naudą ir padeda didinti sistemų atsparumą (angl. resilience).

Gamta paremti sprendimai gali apimti, pavyzdžiui, taršos maistinėmis medžiagomis mažinimą išsaugojant ir atkuriant šlapžemes arba anglies sekvestraciją ir kaupimą durpynuose ar miškuose.

Gamtinis kapitalas

Natural Capital

Visi planetos gamtiniai išteklių, kurie suteikia naudą (tiesioginę ir netiesioginę) žmonėms ir didina atsparumą neigiamiems aplinkos veiksniams. Pavyzdžiui miškai yra ekosisteminių paslaugų šaltinis, taip pat sugeriantis CO₂ emisijas. Gamtinį kapitalą sudaro ne tik dirvožemis, pelkės, miškai, ežerai, kalnai, bet ir žmogaus formuojamas kraštovaizdis (pvz., žaliosios erdvės miestuose).

Gyvavimo ciklo vertinimas

Life-Cycle Assessment

Metodas, kuriuo sistemaiškai analizuojamas visapusiškas produktų poveikis aplinkai per visus jų gyvavimo etapus – nuo gamybos, įrengimo iki naudojimo ir sunaikinimo, pašalinimo.

Įmonių socialinė atsakomybė

Corporate Social Responsibility (CSR)

Pagal ISO 26 000:2010, tai valdysenos sąvoka, kuri remiasi trimis pagrindiniais elementais planuojant įmonės veiklą – aplinkos apsauga, ekonomine ir socialinė gerove. Tai organizacijų atsakomybė už savo sprendimų ir veiklos poveikį visuomenei ir aplinkai, savanoriškas įsipareigojimas laikytis skaidraus ir etiško elgesio principų, kurie:

- atitinka darnaus vystymosi ir visuomenės gerovės principus;

- atsižvelgia į suinteresuotųjų grupių lūkesčius;
- laikosi galiojančių įstatymų ir tarptautinių elgsenos normų;
- yra integruoti tiek į vidinius organizacijos procesus, tiek į išorinius santykius.

Išsamus patikrinimas

Due diligence

Išsamus įmonės veiklos finansinis, mokestinis ir teisinis patikrinimas. Atlikus patikrinimą, parengiama ataskaita, kurioje yra pateikta išsami tikrinamos įmonės apžvalga, kuri leidžia geriau suprasti įmonės veiklos modelį ir pagrindinius augimo veiksnius, rizikas, taip pat rekomendacijas kaip tas rizikas valdyti.

Išsamus patikrinimas žmogaus teisių srityje

Human rights due diligence

Rizikų valdymo procesas, kuriuo įvertinamas potencialus neigiamas poveikis žmonėms ir jų teisėms. Dažniausiai vertinimą sudaro keturi etapai: įvertinamas faktinis ir potencialus poveikis žmogaus teisėms, integruojami ir įgyvendinami pokyčiai, atliekama poveikio stebėseną, komunikuojama apie pasiektus (ir nepasiektus) rezultatus.

Klimato kaita

Climate change

Dideli vidutinės temperatūros, kritulių, vėjo ir kiti klimato pokyčiai, kurie palaipsniui atsiranda per kelis dešimtmečius ar ilgesnį laiko tarpą.

Klimato kaitos švelninimas

Climate change mitigation

Procesas, kuriuo siekiama užtikrinti, kad vidutinės pasaulinės temperatūros padidėjimas būtų gerokai mažesnis nei 2 °C ir kad jis neviršytų 1,5 °C, palyginti su iki pramoninio laikotarpio lygiu. Tokia apibrėžtis nustatyta Paryžiaus susitarime.

Klimato rizika

Climate Risk

Klimato rizika pasireiškia dviem būdais. Pirmiausia, dėl klimato kyla rizika žmonių sveikatai ir gyvybei, pavyzdžiui: gaisrai, sausras, potvyniai, vandens trūkumas ir pan. Taip pat rizika gali kilti dėl valstybių atsako į klimato kaitą, t. y. perėjimo prie švarios energetikos ir mažo CO₂ intensyvumo ekonomikos, dėl kurių atsiranda darbo rinkos, teisės, reputacijos rizikų.

Mėlynoji ekonomika

Blue Economy

Visi finansiniai ir nefinansiniai ištekliai, kuriuos žmonija gauna iš jūrų bei vandenynų.

Modernioji vergystė

Modern slavery

Įvairios žmonių išnaudojimo formos, pvz. prekyba žmonėmis, priverstinis darbas ar santuoka, skolos vergovė, vaikų išnaudojimas.

Mokslu grįsti tikslai

Science-Based Targets

Šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo tikslai, kurie yra vertinami pagal mokslu grįstų tikslų iniciatyvos nustatytus kriterijus. Dažniausiai tikslai keliami pagal energijos ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo iniciatyvas, kuriomis siekiama, kad klimato šiltėjimas neviršytų 1,5 °C lyginant su laikotarpiu prieš pramonės revoliuciją.

Neatsinaujinantys ištekliai

Non-renewable resources

Labai lėtai, per milijonus metų susidarantys energijos ištekliai: iškastinis kuras akmens anglis, nafta, dujos.

Neigiamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų balansas

Carbon negative

Šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimas, pasiekiant neigiamą emisijų balansą, t.y. iš atmosferos CO₂ pašalinama daugiau negu išskiriama.

Netiesioginė diskriminacija

Indirect discrimination

Teisės norma ar vertinimo kriterijus, sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda diskriminaciniai veiksniai. Pavyzdžiui, faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas tam tikro amžiaus, tam tikros lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, kalbos, socialinės padėties, religijos ar įsitikinimų asmenims.

Netiesioginės ŠESD emisijos (2 apimtis)

Indirect GHG emissions (Scope 2)

Netiesioginės ŠESD emisijos, susidarančios įmonės veikloje ne iš jos pačios kontroliuojamų ar nuosavybės teise jai priklausančių šaltinių (pvz., įsigyta elektros energija, centralizuotai tiekiamas šiluma, vėsinimas).

Netiesioginės ŠESD emisijos (3 apimtis)

Indirect GHG emissions (Scope 3)

Netiesioginės emisijos, susidarančios įmonės veikloje ne iš jos kontroliuojamų ar nuosavybės teise jai priklausančių šaltinių, bet kitos įmonės kontroliuojamų šaltinių. Jas sudaro visos emisijos, neįtrauktos į antrąją apimtį, kurios atsiranda įmonės vertės grandinėje (žaliavų gamyba, jų pristatymas, įrangos ar transporto nuoma, kitų paslaugų ar produktų pirkimas ir kt.).

Netiesioginis poveikis

Indirect impact

Tai papildomas poveikis, kuris nėra aiškiai susijęs su numatytu veiklos rezultatu (ir padariniais). Kartais vadinamas antriniu poveikiu.

Nualintos ekosistemos

Degraded ecosystem

Dėl nuolatinės žmonių ūkinės, pramoninės ir kitos veiklos ekosistemos praranda bioįvairovę, todėl tampa mažiau atsparios, funkcionalios, nusilpsta ir tampa nualintomis ekosistemomis.

Nulinio lygio tikslai

Net-zero target

Nustatyti nulinį emisijų balanso tikslą įmonėje reiškia:

- sumažinti emisijas ir prisidėti prie tikslo užtikrinti ne didesnę kaip 1,5 °C klimato atšilimą,
- neutralizuoti emisijas, pašalinant neišvengiamai išmestą CO₂ kiekį iš atmosferos.

Nulinių emisijų balansas

Net-zero

Tokia įmonė ar veikla, kuri savo šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas (neigiamą efektą) išbalansuoja įvairiais CO₂ sugėrimo būdais (teigiamu efektu). Pvz., anglies sekvestracija (dirvožemio, miškų sugėrimas CO₂), naudojantis įvairiais kompensavimo mechanizmais.

Nulinis emisijų balansas nereiškia nulinių emisijų. Svarbiausia yra emisijų mažinimas, o likęs kiekis gali būti kompensuojamas.

Nuo lopšio iki lopšio

Cradle-to-Cradle

Tvaraus verslo modelis, holistinė produktų kūrimo koncepcija, kuri imituoja biologinius ciklus ir kuria uždarus gamybos ir vartojimo ciklus. Pagal šią koncepciją projektuojami tokie produktai, kurie viso gyvavimo ciklo metu nesudaro jokių atliekų (jos bus rūšiuojamos ar tiesiogiai panaudotos kitiems produktams kurti).

Planetos ribos

Planetary boundaries

Mokslininkų grupės nustatyti devyni procesai, reguliuojantys Žemės sistemos stabilumą ir atsparumą. Taigi, planetos ribų koncepcija pateikia devynių kiekybiškai išmatuojamų ribų rinkinį, kurių neperžengusi, žmonija gali klestėti ir užtikrinti klestėjimą ateinančioms kartoms.

Šių ribų peržengimas padidina didelio masto staigių ar negrįžtamų aplinkos pokyčių riziką.

Poveikis

Impact

Organizacijos ar asmens veiklos įtaka aplinkai, ekonomikai ar žmonėms ir jų teisėms, kuri gali būti neigiama ar teigiama, ilgalaikė ar trumpalaikė, tyčinė ar netyčinė, atstatoma ar neatstatoma.

Prisitaikymas prie klimato kaitos

Climate change adaptation

Prisitaikymo prie faktinės ir tikėtinos klimato kaitos ir jos neigiamo poveikio procesas.

Priverstinis darbas

Forced labour

Darbas, kurį asmuo dirba ne savo noru ir negali ištrūkti dėl grasinimų, smurto, prievartos ar apgaulės. Tai apima įvairias išnaudojimo praktikas ir „modernios vergystės“ formas, tokias kaip prekyba žmonėmis, skolos vergovė.

Sąmoningas vartojimas

Conscious consumerism

Tai etiškas vartojimas, kuomet vartotojai sąmoningai priima pirkimo sprendimus ir renkasi pirkti produktus ar paslaugas, kurie turi teigiamą socialinį, ekonominį ir aplinkosauginį poveikį.

Skaidrumas

Transparency

Aplinka, kurioje suinteresuotosioms šalims atvirai pateikiami su įmonės politika, tikslais, veiklomis, struktūra, finansus bei valdymą susiję duomenys ir informacija. Informacija turi būti pateikiama suprantamai, prieinamai ir laiku.

Socialinis dialogas

Social dialogue

Nuolat vykstantis bendravimas įvairiais lygiais su įvairiomis suinteresuotosiomis šalimis, kurio tikslas pasiekti susitarimus tam tikrose visuomenės gyvenimo srityse.

Socialinis dialogas kaip visuomeninis reiškinys yra glaudžiai susijęs su socialiniu teisingumu ir visuomenės narių pilietiškumu (pilietiniu aktyvumu).

Socialinis kapitalas

Social capital

Bendra vertė visų socialinių saitų, vertybių, ryšių visuomenėje, kuri leidžia individams ir jų grupėms efektyviai veikti kartu.

Spurgos ekonomika

Doughnut economics

Kate Raworth sukurta spurgos formos ekonominė teorija. Jos tikslas – patenkinti būtiniausius visų žmonių poreikius (paremtus 12 „socialinio pagrindo matmenų“) neviršijant planetos galimybių (kurias apibrėžia 9 „planetos ribos“).

Su klimatu susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupė

Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD))

Finansinio stabilumo tarybos sudaryta darbo grupė. Jos rekomendacijos visuotinai pripažintos patikimomis gairėmis dėl finansiniu požiūriu svarbios ir su klimatu susijusios informacijos pateikimo.

Suinteresuotosios šalys

Stakeholder(s)

Suinteresuotosios šalys (arba asmenys ar grupės) yra visi visuomenės nariai, kuriems tiesiogiai ar netiesiogiai organizacijos ir jų veiklos daro įtaką, ir atvirkščiai – organizacijos taip pat yra priklausomos nuo suinteresuotų grupių: klientų, vartotojų, tiekėjų, visuomeninių organizacijų, institucijų, akademinės visuomenės, piliečių ir t. t.

Šiltnamio efektą sukeliančios dujos (ŠESD)

Greenhouse Gas (GHG)

Dujos, kurių koncentracija atmosferoje sparčiai didėja dėl žmogaus veiklos (iškastinio kuro deginimas, transporto plėtra, miškų kirtimas ir kt.):

- anglies dioksidas (CO₂),
- metanas (CH₄),
- diazoto oksidas (N₂O),
- hidrofluorangliavandeniliai (HFC),
- perfluorangliavandeniliai (PFC),
- sieros heksafluoridas (SF₆),
- azoto trifluoridas (NF₃) (nuo 2012 metų)

Taksonomija

Taxonomy

Europos Sąjungos įdiegta bendra veiklų klasifikavimo sistema, kuria siekiama skatinti privačias investicijas į tvarų augimą ir padėti užtikrinti neutralų ekonomikos poveikį klimatui.

Taksonomija suteikia įmonėms ir investuotojams galimybę kalbėtis „ta pačia kalba“ nustatant, kokia ekonominė veikla gali būti laikoma tvaria.

Tiekimo grandinė

Supply chain

Veiklos, priemonių visuma, reikalinga visam produkto sukūrimo ir pardavimo procesui atlikti: žaliavų paieška, jų įsigijimas, tolesnis jų perdirkimas, gamyba, gabenimas ir pristatymas galutiniam vartotojui.

Tiesioginė diskriminacija

Direct discrimination

Situacija, kai vienas asmuo yra vertinamas mažiau palankiai nei tokioje pačioje situacijoje vertinamas, buvo arba būtų vertinamas kitas asmuo, remiantis bet kuriuo iš pagrindų, kuriais diskriminuoti yra draudžiama.

Tiesioginės ŠESD emisijos (1 sritis)

Direct GHG emissions (Scope 1)

Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos, susidarančios dėl įmonės vykdomos veiklos iš jos kontroliuojamų arba jai priklausančių šaltinių. Tai gali būti įmonės patalpos, automobiliai, gamybos procesai ir kt.

Triguba atskaitomybė

Triple bottom line

Verslo terminas, apibrėžiantis įsipareigojimą matuoti ne tik finansinius rezultatus, bet ir savo socialinį bei aplinkosauginį poveikį. Šalia pelno atsiranda poveikio žmonėms bei planetai aspektas.

Tvarieji finansai

Sustainable Finance

Finansų sektoriuje naudojamas terminas apibūdinti finansavimo tipą, kai į sprendimą finansuoti įmonę įtraukiami aplinkosaugos, socialiniai ir valdysenos (ESG) kriterijai tikint, kad tai užtikrins geresnį ilgalaikį įmonės pelningumą. Investuotojai remiasi ESG kriterijais ir dėl vertybinių paskatų.

Tvarumo ataskaitų teikimo direktyva

Corporate Social Responsibility Directive

ES teisės aktas kuris pakeitė nefinansinės atskaitomybės direktyvą (NFRD), galiojusią 2018-2022 metais. Ši direktyva ir standartai įpareigoja įmones reguliariai skelbti ataskaitas apie savo veiklos poveikį žmonėms bei aplinkai, pradedant nuo 2024-ųjų už 2023 finansinius metus.

Tvarus verslas

Sustainable business

Verslo strategija, kurioje ilgalaikė vertė kuriama valdant rizikas ir vertinant verslo poveikį aplinkai ir visuomenei.

Uždarytos šiltnamio efektą sukeliančios dujos (ŠESD)

Locked-in GHG emissions

Prognozuojamos ateities emisijos, kurios turi didelę tikimybę būti išmestos į atmosferą dėl tolimesnio numatyto veiklos vystymo.

Valdysena

Governance

Įmonės valdymo sistema, paremta įmonės akcininkų ir suinteresuotųjų lūkesčiais. Valdysena apima strateginius veiksmus – tikslų iškėlimą, jų įgyvendinimo planavimą, rodiklius, stebėsenos sistemą ir valdymo principus.

Verslo etika

Business Ethics

Moralinių principų, kuriais vadovaujamosi versle, visuma. Verslo etika susijusi su teisingumu, visuomenės lūkesčiais, pavyzdžiui, sąžininga konkurencija, socialine atsakomybe, darbdavių ir darbuotojų gerais santykiais ir elgsena.

Vertės grandinė

Value chain

Tai įmonės veiklos ir procesai, kurių reikia galutinio produkto ar paslaugos sukūrimui. Į vertės grandinę įeina ir visos kitos įmonės, turinčios tiesioginį ar netiesioginį verslo santykį – tiekiančios žaliavas ar paslaugas, gaunančios produktus ar paslaugas ir toliau juos vystančios ar parduodančios ir pan.

Vidinė anglies dioksido kaina

Internal carbon price

Rizikos valdymo mechanizmas, kai įmonės viduje nustatoma tam tikra anglies dioksido emisijų kaina. Šis rodiklis naudojamas investuojant į naują įrenginį, ar projektą, apskaičiuojant papildomus kaštus dėl naujai generuojamų CO₂ emisijų.

Vyriausias tvarumo specialistas

Chief Sustainability Officer (CSO)

Aukščiausią vadovaujančią poziciją užimantis asmuo atsakingas už įmonės darnaus vystymosi strategiją, veiklas, ir jų priežiūrą.

Žalioji smegenų plovimas/ ekomanipuliacijos

Greenwashing

Įmonių ir prekės ženklų apgaulingai pateikiami nepagrįsti teiginiai apie produktų ar paslaugų žalumą, draugiškumą aplinkai ar tvarumą, siekiant sudaryti kuo palankesnę įmonės įvaizdį.

Žalieji finansai / Klimato finansai

Green finance / Climate finance

Finansiniai ištekliai, skirti finansuoti veiklas, susijusias su aplinkosauginių tikslų įgyvendinimu, klimato kaitos švelninimu ir prisitaikymu prie klimato kaitos.

Žalioji ekonomika

Green Economy

Ekonomika, kurioje žmonių gyvenimo gerovė ir socialinė lygybė kuriama ženkliai mažinant žalingą poveikį aplinkai. Žalioji ekonomika pasižymi mažu šiltnamio dujų išmetimu į aplinką, aukštu išteklių panaudojimo efektyvumu ir socialine integracija.

Žiedinė ekonomika

Circular Economy

Skirtingai nuo „imk – gamink – išmesk“ modelio, žiedinė ekonomikos sistema siekia kiek įmanoma labiau sumažinti atliekų kiekį ir išteklių naudojimą.

Tam pasitelkiamas pažangus produktų projektavimas, pakartotinis produktų naudojimas ir taisymas, perdirbimas, atsakingas vartojimas ir naujoviški verslo modeliai, kurie, pavyzdžiui, kaip alternatyvą gaminio įsigijimui siūlo jo nuomos, skolinimo ar dalijimosi juo paslaugą.